

1875 prevzel vodstvo predsedniške pisarne. Leta 1881 je postal vladnim svetnikom in zajedno ravnateljem Terezijanišča, kjer je bil dovršil tudi svoje akademiške študije kekor dijak-gojenec. V poslednjem mu je bila zvezda vedno milejša in nenavadno hitrostjo se je popel na ministerski stol in dosegel raznih visokih časti. Rojenice so mu očitno bile naklonjene, sicer bi ne bil mogel biti toli predestinovan po usodi. Seveda ni bila mila usoda onim, proti katerim se je obračala moč njegove oblasti in to isto je občutil svojedobno kranjski gimnazij. Danes je baron Gautsch ministerski predsednik. Više menda ni mogoče. Želeti je samo, da bi ga na tem mestu dičile vse one lastnosti, katere so vredne zares velikega duha in jedna prvih teh lastnosti je pravičnost in človekoljubivost. Vli se bode hotel zavedati novi ministerski predsednik teh lastnosti?

Spremembe med namestniki. — Med namesniki avstrijskimi se izvrše v kratkem času razne spremembe. Podpredsednik namestništva nižjeavstrijskega, baron Bourguignon de Baumberg postane deželni predsednik v Bukovini, grof Goess pride za namestnika v Tirol, a sedanji namestnik Tirolski grof Merveldt pride za namestnika na Primorsk. Namestnik Rinaldini pojde v pokoj. Za deželnega predsednika solnograškega je določen dvorni svetnik grof di Saint Julien.

Nemški državni zbor. — Dne 30. nov. se je otvoril nemški državni zbor prestolnim govorom. V tem govoru je cesar Viljem povdarjal potrebo, da se dopolni vojna mornarica, ki je nedostatna za slučaj vojne. V političnem pogledu, je povdarjal cesar Viljem, da se nahaja Nemčija v najboljših odnošajih z vnanjimi državami, o čemer pričajo prisrčni sprejemi na Petrovem dvoru (?) in v Budimpešti. Ti vsprejemi da so jamstvo za to, da bode Nemčiji tudi še za nadalje mogoče delovati v miroljubivem zmislu v Evropi. Takov je bil povprečno prestolni govor v nemškem državnem zboru dne 30. nov. t. l. Glede odnošajev do vnanjih vlad je cesar Viljem seveda popolnoma prezrl odnošaje do sosedne Francije, katere se ogiblje nemški cesar baje tako rad, kakor onega, čegar maščevanja se boji. Tudi naglašanje „dobrih odnošajev“ do Rusije je menda le bolj lepa fraza, nego pa utemeljeno dejstvo.

Nemčija proti Poljakom. — Kakor da naši dogodki odmevajo tudi na Nemškem, pripravljati se je jela Prusija zopet na srdit boj proti Poljakom. Med tem, ko so se dogajale v avstrijskem parlamentu pravcate gnusne orgije nasproti poljskim zastopnikom, nastopiti hoče tudi Prusija proti svojim Poljakom ponosno, kar najostreje. V baš otvorjenem zasedanju nemške zbornice se bodo vršili najbrže proti Poljakom stvari, podobne onim v avstrijski zbornici. Neka črtica v „Hamburger Nachrichten“, torej glasilu Bismarkovem, že prinaša nekak predludij ali bolje rečeno: poziv na boj proti Poljakom. List piše, da prvi pogoj državne varnosti je ponemčevanje Poljakov na Poznanjskem. Celo natančen program prinaša ta list, kako naj se izvrši ponemčenje pruskih Slovanov. Taka je ta germanska gonja proti Slovanom, sicer jako zdrava v zmislu probujenja slovanske zavesti, ki se mora pojaviti prej ali slej z elementarno silo.

Italijanski parlament so je sešel zopet. V prvi seji je sklenila zbornica, da ne vzprejme odstopa Imbrijanijevega. Predsednik je prečital pismo pravosodnega ministra v afëri Crispi-jevi, v katerem pismu je načrtano vse kazensko postopanje proti Crispiju in tudi izrek kasacijskega dvora, o katerem se ima končno izreči zbornica. Zajedno je prečital predsednik pismo Crispija, v katerem trdi le-ta da prosi s čisto vestjo, da se naj o tej zadevi izreče narodni zastop. Crispi se torej še vedno pere.

Kmetijstvo.

Živinozdravske črtice.

II.

Izmej živinskih bolezni so najbolj važne kuge. Nekužne bolezni žugajo le tisti živali, katera je bila neposredno izpostavljena razmeram, ki bolezen povzročujejo, na primer da se je žival prehladila ali dohila kaj škodljivega v klaji. Toda kužna bolezen je nalezljiva. Vzrok kuge so glivice, ki se zarede na milijone v živalskem telesu in je morejo ugonobiti, ali pa mu zdatno škodovati. Te glivice so zelo majhne, s prostim očesom jih niti ne vidimo, potreba je zato drobnogleda. Poprej so jih imeli za živalice, dandanes jih prištevamo k najnižjem redu rastlin. Če preide le ena taka glivica od živali na žival, prenese kužno bolezen; včasih se razmnoži v nekaj urah, drugikrat v nekaj dneh ali mesecih tako, da žival prične hirati ali pa še celo pogine. Kuge smo začeli prav spoznavati še le v zadnjih petdesetih letih. V srednjem veku in tudi še v našem stoletju so mislili ne le priprosti ljudje, ampak tudi učeni gospodje, da se kužne bolezni ne morejo in smejo ozdravljati. Imeli so jih za očito šibo božjo, katero le ostra pokora utolaži. A prišli smo tem lju tim sovragom ljudij in živali na sled. Oko smo si oborožili z drobnogledom in na ta način se moremo prepričati tudi o stvareh, ki jih ne moremo razločevati s prostim očesom. Spoznali smo glivice za večino kužnih bolezni: Torej mi je treba le en košček izrezati iz kužnega telesa, dejati ga pod drobnogled in videl bodem glivice, ki bolezen povzročujejo? Tako jednostavna stvar ni. Treba ti je poprej vedeti o katerem delu se glivica redi. Nekaterim ugaja kri, druge uspevajo pod kožo, tretje se zarejajo v sluznicah, žlezah i t. d. Prigodi se pa tudi, da se nahajajo slučajno v živalskem telesu take glivice, ki telesu naravnost ne škodujejo. A pod drobnogledom nam napravljajo lahko te sicer neškodljive glivice velike sitnosti. Mesto jedne vrste glivice, dobimo več različnih vrst in ne da se nam določiti, katera vrsta glivic bolezen povzroča. Tako so našli pri kugi na gobcu in parkljih tako različne glive, da še dandanes ne vemo, katera je prav za prav vzrok kuge. Povzročiteljev nekaterih kužnih bolezni, kakor pasje stekline, pa še sploh ne poznamo. Znano nam je sicer, da je strupena slina steklega psa, in da se posebno še po močganih za steklino poginolega psa, ako zaidejo isti v telo, steklina hitro razširi. Nasproti temu je glivico vraničnega prisada v krvi kaj lahko najti. Nekateri glivice se celo pod drobnogledom premikajo, pri nekaterih zopet vidimo, kako se iz starih rodé nove. Mej učenjaki je če nastal strah, kaj bi se zgodilo, ko bi vedo o kužnih glivah zašla mej nižje ljudstvo. Koliko nesreče bi se naredilo vsled neprevidnosti, koliko škode vsled hudobije!

Ne počutijo pa se glive na vsaki živeli jednako dobro. Zato opazujemo, da se nekatere kužne bolezni nahajajo

pri vsih domačih in tudi divjih živalih, se prenašajo tudi na človeka in nasprotno od človeka na živali. Druge kuge zopet so navezane na gotovo vrsto živine, na drugi ne uspevajo,

Prva vrsta živinskih kug je za človeško zdravje posebno važna. Semkaj spada vranični prisad, smrkelj, steklina v gobcu in na parkljih, osepnice (koze) in tuberkuloze (jetika). Teh bolezni se nalezijo človek tedaj, ako pride v dotiko z okuženo živino, če vživa meso ali mleko živali, ki trpe za temi kugami, ali če ima opraviti z okuženimi odpadki in orodjem. Smrkelj nalezijo hlapci, ki strežejo smrkovim konjem. Za pasjo steklino zboli človek, če ga ugrizne stekla žival. Kugo v ustih dobe otroci, ki vživajo surovo mleko krav, katere bolehajo za kugo v gobcu in na parkljih. Vranični prisad se pokaže pri mesarjih, zdravnikih in konjačih, ki so se ranili pri raztelevanju živine. Tuberkuloza se prenaša na človeka po mleku in morebiti tudi po mesu; a nalezijo jo tudi človek od človeka in nasprotno žival, posebno pes, od človeka. Zanimive glede nalezljivosti so osepnice; nalezijo jih ljudje mej saboj, pa tudi od živali, in tudi žival nalezijo človeške osepnice. Opazovali pa so, da dekle, ki so na rokah nalezile pri molži osepnice od krav, niso čutile bolečin, ko pa so se pokazale osepnice mej ljudmi in so cele družine za osepnicami zbolele, so ostale jedino te dekle zdrave. To je zdravnike napotilo, da so pričeli ljudem cepiti kravje osepnice, da jih obvarujejo človeških. Podobno se cepi tudi pri drugih kužnih boleznih.

Pasja steklina, vranični prisad in smrkelj so za človeka vedno smrtnonevarne bolezni, ako jih takoj ne prične zdraviti vešč zdravnik, zato je treba velike previdnosti pri živini, ki je zbolela za temi boleznimi. Kar se tiče goveje tuberkuloze, mi je omeniti, da jo novejši čas dolže, da je v največ slučajih vzrok človeške jetike. Pravijo, da le tedaj bi se dala ta kuga ustaviti mej ljudmi, ako bi se zatrla mej govedo. Dandanes je tuberkuloza mej ljudmi in govedom najbolj razširjena bolezen.

Druga vrsta kug ni nevarna človeškemu zdravju; toda gospodarska škoda, ko jo napravljajo, je posebno pri nekaterih grozovita. Tu mi je treba imenovati le govejo kugo, katere ime zahodna Evropa še vedno z velikim strahom izreka, in pljučno kugo, katero je naša država z milijon goldinarjev zatrla.

Poučni in zabavni del.

Žalostna svatba.

(Poljski spisala Valerija Morzkowska).

(Konec.)

Zalika je molče poslušala to pripovedanje, toda nakrat ji je zginila z lica ona jasna, vesela zarja, ki ji je sijala iz očíj. Ni uprašala kam je šel Tomaž, kar tudi

Vickova sama ni vedela; — sicer pa je čutila, naj je bil daleč ali blizo, da je za njo — izgubljen.

Poprijela se je kaker navadno dela, toda ni ji šlo od rok. Časih se je zamislila, ne da bi bila sama to opazila. Ni čula več petja, ki se je poprej razlegalo naokrog, ni čutila v sebi čilosti in veselja do smeha, ki ji je poprej prihajal takó naravnost iz srcá.

Tudi v hiši se je dokaj spremenilo. Novi služabnik, ki je nastopil službo namesto Tomaža, si v nobeni stvari ni znal pomagati; vrh tega pa se je tudi bal dela kakor ognja. Marsikaj je po njegovi neokretnosti prišlo v nič in dasi uboštva niso poznali, vendar je to kaj neprijetno bodlo našega gospodarja.

Nič čudnega torej, da je bil stari čmeren, da je hodil zamišljen s pobešeno glavo, kakor bi nekaj iskal, česar ni izgubil. Ves se je spremenil; kdo bi ga bil tudi vedril, ko ni bilo pri hiši onega veselega življenja, ki sta ga vedrila poprej Tomaž in Zalika. Dekletu je očividno ginila z obraza rudečica in večkrat, namesto da bi bila vesela, premagovala jo je še večja tuga.

Bilo je po žetvi. Marsikateri je poslal Zaliki snubače, toda vračali so se brez uspeha. Pri delu se ni šalila s služabniki, kakor je to znala poprej. Posmehovali so se ji nekateri, da ni pozabila le peti, marveč tudi govoriti.

Stari Lenart se je najraje potikal samotni in ni tajil svojega nemira; toda niti to ni pomagalo.

Stokrat lože je nekaj prepovedati, nego zapovedati; Zalika je sicer očeta vse ubogala, samo te želje ni mogla izpolniti, da bi bila kakor poprej, da bi oživljala celo hišo.

Od onega pomenljivega dne ni nikdar govorila s Francetom. Res ga je videla v cerkvi in na vasi, toda ni se ji bližal, pa tudi ona mu sama od sebe ni dajala priložnosti k temu.

Nekega dne, ko je izplakovala perilo pri roki, je nakrat prenehala z delom in se zagledala zamišljeno v vodo, katera je neprestano tekla v daljavo. Solčni žarki so narejali na vodi nebrojno zvezdic; — ko pa dvigne glavo pojavi se nekaj pred njo kakor senca.

Bil je France. Gledal je tako žalostno, tako prijeteljski, kakor bi on sam najbolje razumel one občutke, ki so stiskali njeno srce, katerih ni zaupala nikomur, nemara niti sama sebi.

„Zalika“, reče, „že dalje časa stojim tu, pa ko te gledam, zdi se mi, kakor bi ne bila več živa“.

Ni odgovorila. — Poprijela se je zopet dela; toda najraje bi se bila zjokala dasi sama ni vedela zakaj.

„Oj, močno si se spremenila, Zalika!“ reče France.

„Da, spremenila sem se, toda kaj za to?“ uprašala Zalika; „je že tako božja volja“.

„To ni božja volja, marveč človeška... saj te ne vidim danes prvokrat. Videl sem te, ko si bila majhna, vedno tako zala; gledal sem te tudi potem, ko sem si mislil, da iz tega nekaj...“

tere bi radi samovoljno nalagali. Kdo naj določi, kateri pletci so „mojstri“! Saj ne more nobeden dokazati, da se je pravilno izučil, nego kot dečki so se učili pri materah ali odraslih sestrah. Zakaj bi to ne moglo tako ostati i v bodoče? Čemu jim je treba nepotrebnih plačil, vkupnine, mojsterske pristojbine in dragih kosil? Če so si doslej služili brez teh rečij svoj kruh, zakaj bi trpeli škodo zanaprej? „Red in poštenost je sama na sebi hvalvreden razlog; to naj bi bil cilj vsemu človeškemu dejanju, dasi vsi niti ne morejo, niti nočejo postati zadrugarji.“ Iz tega razloga ne sledi torej nujnost ustanovitve zadruga. Tržičanje doslej nimajo niti svojega sodnika, kakor n. pr. v Mokronogu, na Vrhniki itd., temveč izvršuje lastnik grajščine sam, ali po svojem oskrbniku, neposredno vse grajščini pristojne sodne pravice. Res je Tržičanom, stanujočim pod visokim Ljubeljem, v dolini, kjer je malo zemljišč, pletenje („Strickerey“) potrebno, a s pletenjem se bavi skoro vsa dežela, v Ljubljani n. pr. morajo plesti hišne in druge krščenice („Stuben- und andere Dienst-Menscher“), pa tudi mnogo hčera in celo gosposki sluge, sicer bi morali postopati. Tudi na Jesenicah izdelujejo mnogo nogovic, ki so boljše od tržiških in se v Ljubljani dobro prodajajo, dasi je ta obrt tam uvedla neka Nizozemka, priprosta soproga domov se povrnivšega vojaka.

Odločno so se protivili odborniki dalje zahtevi Tržičanov, da naj se jim podvržejo vsi nezadružni pletci, ne da bi povedali, kako daleč segaj okrožje zahtevane zadruga. Imeli so tedaj v mislih Jeseničane. Zase pa zahtevajo Tržičanje — so rekli odborniki — pravico, da bi smeli dajati delo tudi izven doma, torej tudi ženskam in celo otrokom — češ, z ozirom na siromake, kakor da bi drugodi ne bilo siromakov, ki tudi samo od pletenja žive. Potlej bi preganjali Tržičanje vse druge pletce kot šušmarje, bi jih po gosposkah odganjali, celo take, ki stanujejo v prostih in duhovskih hišah. Tudi revnejši tržiški pletci, ki so doslej zase delali in neposredno svoje izdelke prodajali, bi smeli dalati samo za „mojstre“, ti „bi imeli dobiček, onim pa bi dajali za ves trud, pot in delo po svoji volji nekaj malega plače. „Iz tega sledi, da bi ti reveži imeli k večjemu tretjino dosedanjega zaslužka, ali bi pa morali pletenje pustiti, „če bi ne hoteli po nedolžnem drugim tlake delati“.

Z jednako ostrimi besedami presojujejo in obsojajo odborniki tudi druge zahteve tržiških pletcev, katerim očitajo, da so si samolastno nadel naziv „mojstri“, dasi se niso nikdar redno učili, niti potovali in se še celo l. 1729. samo „pletce“ nazivali; zdaj bi pa radi primorali pomagača, ki se je izučil in je potoval, da bi plačal 1 gld. vpisnine, da bi delal potem celo leto pri tržiškem mojstru, potlej spet 15 gld. odšteli in še mojstrom kosilo plačal, če bi se hotel v Tržiču kot mojster naseliti. Vse te zahteve nasprotujejo patentu iz 1689. l. Če bi pa po zahtevi mojstrov moral pomagač plačati samo za priprosto kosilo 10 gld., se težko dá izračunati, koliko bi imeli troškov, če bi moral plačati kosilo samo za 50

mojstrov, ko je vendar v Tržiču vse jako drago, osobito vino. Slednjič zahtevajo Tržičanje celo več, kakor ljubljanski pletci, ki niso nikdar mislili na to, da bi vse hlapce, dekile in volnoprejke odtegnili pristojni gosposki in podvrgli izključno svoji sodbi. S kratka: kar Tržičanje zahtevajo, nasprotuje obstoječim zakonom, oškodovalo bi mnogo ljudij, ki imajo staro pravico, omejilo bi pravice mnogih gosposk, in naj se tedaj zavrne. Ker je vlada redno ugodila predlogom dež. odbornikov, slutim, da je bil napor tržiških rokodelcev zaman, a iz listin tega ne morem dokazati.

V smislu dež. odbornikov se je rešil gotovo tudi prepir mej krznarji ribniškimi in novomeškimi. Prvi so l. 1759. zarad oddaljenosti od Novega Mesta prosili za ustanovitev lastne zadruga. Deželni odborniki so jim pritegnili, nasvetujoč omejitev novomeške zadruga na mesto in župniji šmihelsko in mehovsko, zajedno pa tudi zahtevajoč za kmetske krznarje okrog Ribnice pravico, izvrševati svoj obrt, ako plačajo na leto 20 kr. v zadružno blagajno. (Konec sledi.)

Kmetijstvo.

Živinozdravske črtice.

(Dalje.)

Omeniti hočem nekaj napačnih nazorov, ki so razširjeni mej ljudstvom glede živinozdravništva. Pridigujejo jih mazači, ki vodijo s tem vodo na svoj mlin, navzeli pa so se jih ljudje iz knjig, ki se imenujejo zdravniške, toda so najhujše sovražnice umnega zdravništva, ker pretiravajo dobrote nekaterih zdravil in prezirajo popolnoma škodljive posledice. O pravem mazaštvu, vražah in o takozvanih skrivnostnih mazilih bomo razpravljali v četrtem poglavju.

Posebno na kmetih opazujem, da se podeduje zdravljenje od očeta na sina. Na polici leži stara knjiga o živinskih boleznih, iz katere je zajemal oče svojo učenost in katero prebira tudi sin. Pred ljudmi jo skrivajo kot skrivnost, katere ne razume navaden človek. Seveda zadnja leta je to drugače. Naša dična družba sv. Mohorja je razposlala nad 60 tisoč izt.sov „Domačega Živinozdravnika“, ki je romal v zadnjo gorsko vas. Krivičen zaslužek mazačev, mislil bi, je šel po vodi. Toda premetena glava si ve tudi tu pomagati. Znano nam je dobro, kako težavno je za neukega kmeta, dejansko to porabiti, česar se je v dobri knjigi učil. Vsaj niso pri vsaki bolezni vsa znamenja tako dobro izražena, kakor jih popisuje knjiga, in večkrat nastopi tudi več bolezni ob jednom, katerih neizkušeni gospodar ne more ločiti. Večkrat pa je krivo tudi površno čitanje, da kmetič dobrih naukov „Dom. Živinozdravnika“ ne zna porabiti. Prisiljen je vsled tega iskati pomoči pri starem mazaču, ki mu zdravi živino po svoji glavi in ga modro spomni, da se zdravljenja ne uči iz knjig, ampak da se mora za to imeti poseben dar

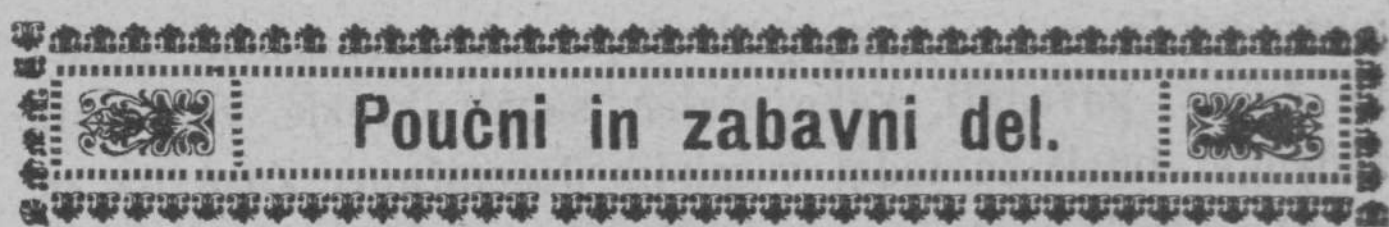
božji. Nikdo se še ni rodil kot izučen rokodelec, nobeden še ne kot več žvinozdravnik. Gotovo ima vsakdo dar za gotovo vrsto stanov; toda najboljši talent je brez uka mrtev. Tudi dober žvinozdravnik ne bode nikoli tisti, ki se ni učil največ od drugih na podlagi tega še sam nadalje izobrazoval. Družin, ki bi imele že od narave poseben dar za zdravljenje, ni nikjer; ako se že govori, da se podeduje zdravništvo, razumeti moramo to le tako, da se je učil sin od očeta, seveda česa in koliko se je naučil, je drugo vprašanje.

Druga vrsta mazačev slepi ljudi s svojimi resničnimi ali neresničnimi „skušnjami“. Tako n. pr. mi je dejal mož, ki se je prislužil z ozdravljanjem živine lepe novce: „Živinska zdravnika sva oba: samo s tem razločkom, da ti se učiš iz knjig, mene pa uči skušnja“. Ljudje ga imajo za usmiljenega Samaritana, ki se tudi sosedove živine usmili. Za svoj trud nikoli nič ne zahteva, samo za zdravila nekaj „malega“ vzame. Kmetje pripovedujejo, da so njegova zdravila draga, sam pa pravi, da nič ne „nuca“, kar ne „košta“. Kakor mi je dedec pravil, verjame samo to, kar je sam skusil na bolni živini. Če je živalska narava močna dovolj, da prestopi bolezen, si domišlja, da so jo spravila njegova zdravila na noge; če pa žival pogine ali se bolezen shujša, ni vzrok napačno zdravljenje, ampak bolezen je nezdravljiva, ali pa so prepozno ponj poslali. Nekateri ga imajo za posebnega človeka, ki je že na svet prišel s posebnim darom, da bolezen vidi in jo spregleda. Nasproti pametnejšim ljudem mož trdi, da ga uči skušnja. „Ne učenost, skušnja, ta velja“, je njegov pregovor. In vendar, kaj je prav za prav to, kar se o boleznih piše? Ali ni vse to le sad dolgoletnih, večkrat stoletnih skušenj? Pač bi bila draga šola to, ako bi vsak le to verjel, o čemur se je sam prepričal. Če bi kmet vedel, zakaj se gre, gotovo bi dobro premislil, predno bi pustil, da se na njegovi živini poskuša. Bolje je torej, da verjamem to, o čemur so se drugi zadosti prepričali, kakor da bi svojo srečo poskušal tam, kjer morem pomagati na ta način, kakor so drugi. Knjige skušnje ne zametujejo, ako priporočajo to, kar je sto in sto zdravnikov za dobro spoznalo. Skušnje, s katerimi se mazači toliko ponašajo, niso nič drugega kakor nevednost ali očitna sleparija, ako so v nasprotju z nauki, ki se nahajajo v dobrih žvinozdravniških knjigah.

Župnik Podgorc je predstavil Kneippovo zdravljenje z vodo na slovenski jezik, in knjigo jo izdala družba sv. Mohorja. Ne bi omenil te knjige, da se ni zadnja leta Kneipp trudil, da bi vpeljal zdravljenje z vodo tudi v žvinozdravništvo. Znani so mi nekateri nesrečni slučaji vsled Kneippovega ozdravljanja in tudi mej ljudstvom sem čul različno sodbo. Nekaterim se je zdelo Kneippovo zdravljenje z vodo za človeka prehudo, a pri živini, so menili, da bi se dosegli lepi uspehi. Pomislite le, koliko bi se prihranilo na zdravilih, katerih živina toliko povžije. Voda bi bila torej tisto zdravilo za vse bolezni, katero so nekaj zastoj iskali ljudje, ki se jim dandanes smejemo. Zdravila, ki bi pomagala pri vseh boleznih, zastoj

pričakujemo. Pravi zdravnik je le tisti, ki pripravno porabi na zdravila, ki mu jih ponuja cela narava. Ne da pa se tajiti, da voda v gotovih slučajih, ako se z njo pametno postopa, v resnici dobro služi. V prvi vrsti skrbimo z vodo za snago, ki je prvi pogoj zdravja. Dobra pitna voda obvaruje gotovo nas in našo živino mnogoterih bolezni. Tudi pri vnetju z pridom rabimo mrzlo vodo in led. Mrzla voda skrči žile dovodnice tako, da priteka manj krvi k vnetemu delu; treba je torej prividno obnavljati mrzle ovitke pri vnetju. Ako bi tega ne storili škodovali bi s svojim zdravljenjem; kajti mrzel poliv in sploh mrzla voda ki se rabi le kratek čas, samo razdraži kri, da je še več priteka k vnetemu delu. Drugače zopet deluje topla voda. Ta širi žile in nam prav dobro služi po vnetju, ako hočemo, da se vneti del razdeli in oteklina izgine. Vnetje je dokončano, vsled gorke vode več krvi priteka, a to ne gre v oteklino, ker je vnetje ponehalo, in mora vsled tega hitreje odtekat. Pri odtekanju pa pobere kri majhne dele oteklina, katera se vsled tege zmanjša. Ko bi pa v začetku vnetja rabili gorko vodo, bi se vnetje še povišalo. Isto tako ne smemo rabiti ledu in mrzle vode tam, kjer samo še tli nekaj življenja, kajti vsled mrzlot bi ugasnila popolnoma. Ravno tak uspeh pa bi dosegli, ako bi pri oteklini rabili mrzlo ali gorko ilovico i t. d., kajti tu ne odločuje voda, ampak mrzlota ali toplota.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni del.

Nekoliko besed o ženskem vprašanju.

(Spisala Pavlina Pajkova.)

Minulo je že več stoletij, kar se razpravlja žensko vprašanje. Govori in piše se za ženstvo in proti ženstvu, ali rešitev tega vprašanja je skoro vedno pri starem: ženske imajo, kakor nekaj, svoje sovražnike in svoje branitelje. Najneumnejše trditve so se izrekle, da bi se dokazalo, da je ženska kakor v telesnem, tako tudi v duševnem oziru slabjša od moškega, da je nje volja toliko slabjša od moške, kolikor bi bil nje duh manj bister od moškega; da, našel se je tudi pisatelj, ki je trdil, da so nje možgani ložji od moških! Od tod bi tudi prihajal uzrok, da bi ona ne bila zmožna izpolnjevati tega, kar premorejo moški. Vse to se je seveda samo trdilo, ali dokazati tega do sedaj ni mogel nikdo.

Jaz menim, da predno se bo dalo trditi, kako sta si različna oba spola v razumnosti, zmožnosti, vztrajnosti in volji, morali bi prej moški in ženske obiskovati enake šole, baviti se z enakimi študijami, opravljati enake posle. Se vé, da bi le v majhnem to bilo mogoče, a ne celoma. Zatorej se tudi ne more prej soditi o pravi različnosti moške in ženske razumnosti.

Gotovo je, da, odkar svet stoji, prepričujemo se, da sta oba spola obdarjena z različnimi lastnostmi, a te lastnosti se ujemajo med seboj.

„razvado“, sklicujoč se na rokodelski red iz l. 1689. Zdrugam se je ugodilo končno samo v toliko, da se je določilo število mojstrov, gosp oskam in mestim svétom pa dala pravica, da znižajo ali zvišajo prvotni broj, kakor bi to zahtevale razmere.

Kmetijstvo.

Živinozdravske črtice.

(Dalje.)

Ovitki in plašči, kakeršne priporoča Kneipp, so bili že pred njim v navadi pri živinskih boleznih in jih še rabimo, seveda s premislekom; tu imenujem le pljučnico in koliko.

Ničevna je torej trditev, da je voda že zaradi tega dobra zoper vse bolezni, ker je tako zelo razširjena. Ravno tako nespametno je tudi mnenje, da se z obkladki črne prsti prežene vsaka bolezen. Kar se vode obče tiče, naj še omenim, da pri živini voda nima še toliko uspehov kakor pri človeku, pomisliti je treba, da gosta dlaka ne pusti vode v neposredno dotiko s kožo.

Večkrat sem slišal tožiti ljudi, da so zdravila, ki se prodajajo v lekarnah, prehuda in da so to nevarni strupi. Kako se boji priprosti človek strupa, je znano. Ni čuda, da hrani leta in leta koreninice peresa in cvet zdravilne rastline. Kaj pa je prav za prav strup? Odgovoriti kratko na to vprašanje, ni lahko. Razločujemo namreč strupe v širjem in ožjem pomenu besede. Strupe v širjem pomenu besede imenujemo vse snovi, vsled katerih so pokažejo v telesu znamenja bolezni. Snovi, ki so same na sebi nedolžne in ki služijo telesu v hrano, zamorejo telesu škodovati, ako smo jih v preveliki množini, preveč zgoščene ali na poseben način rabili. Strupi v ožjem pomenu so snovi, ki že v majhni množini zdravju škodujejo. Škodovati more vsako še tako nedolžno zdravilo, ako se napačno rabi, in nasprotno nam lahko koristi pri gotovih boleznih najhujši strup, ako se ga v pravi meri poslužimo. K strupom v ožjem pomenu besede spadajo alkaloidi, ki niso nič drugzega kakor oni deli rastline, ki ji dajejo zdravilno moč. Ako je za zdravje dobra samo korenina, list ali cvet kake rastline, ne bodem shranil cele rastline, ampak samo zdravilni del. Če pa morem s pomočjo kemije iz tega dela dobiti tisto snov, v kateri samo tiči zdravilo, shranil bom raje samo to snov, ker drugi deli so za me brez vrednosti. Primerjati se dajo ta zdravila z žganjem (alkoholom), ki se kuha iz različnega sadja. Kdo še ni občutil, kako poživi in okrepča požirek dobrega žganja in kak strup je, če se ga preveč užije. Umori lahko tudi voda, ako se nepripravno rabi za zdravljenje. S istim zdravilom morem rešiti bolno žival, s katerim nevesč mazač zdravo žival zastrupi.

Še iz drugzega vzroka se ne more ljudstvo ogreti za izobraženega zdravnika in živinozdravnika. Straše jih

namreč operacije. So ljudje, ki si ne morejo misliti zdravnika brez noža, za ktereга baje zgrabi tudi, če ni potreba. Če si bil le parkrat prisiljen rabiti nož, že te razupijejo, da bi samo rezal rad in klal. Da je treba večkrat operirati, krivi so ljudje sami, ker tako dolgo odlašajo in sami nerodno ozdravljajo. Mesto da bi v pravem času iskali večše pomoči, letajo od mazača do konjača, od kovača do klavca, od cerkovnika do gospoda, in še le če vsi ti nič ne pomagajo, se morda obrnejo tja, kamor bi se imeli takoj, in pričakujejo čudežev.

Velika tema vlada mej ljudmi glede cepljenja. Trdijo, da se ljudem vcepi gnoj živali, katere so poprej mučili v špitalih i t. d. Ker pri nas ni prl živini za nobeno bolezen cepljenje v navadi, ne bodem o tem dalje pisal. Dobro pa bi bilo, da bi v tem oziru izpregovoril zdravnik modro besedo.

K različnim vražam in pravljam je dal povod živalski magnetizem, s katerim je zdravil ranji župnik na Primskovem ljudi in živino. Kar se pripoveduje mej Dolenci o tem čudnem možu, da večkrat misli na čarovništvo. Še vedno mi je uganjka, kako naj odganja kužne bolezni napis, ki ga obeša lahkoveren kmetič na hlevna vrata.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni del.

Nekoliko besed o ženskem vprašanju.

(Spisala Pavlina Pajkova.)

(Dalje.)

In taka nevesta naj bi potém bila uzorna, požrtvovalna mati? — Stara, nekđaj navadna odgoja žensk seveda ne bi nikakor več zadostovala sedanjim zahtevam. S svetovnim napredkom mora napredovati tudi ženska odgoja, sicer bi napredek ne bil občen in bi ne mogel širiti se. Pa ali bi se ne dalo med nekdanjo in sedanjo žensko odgojo najti prave razmere, ktera bi nam ustvarjala blagih, izobraženih mater, pridnih in razumnih gospodinj? — Umetnosti in znanosti so krasne reči, ktere pa se ne morejo prav sprijazniti z ono polovico človeštva, ki je stvarjena za vzrejo in vzgojo mladega zaroda. Ako želimo pri peči greti mrzle ude, ne smemo peči prenapolnjevati z drvi, sicer bi se spekli; le majhen plapolajoči plamen nas bode blagodejno ogreval. Ženska, ki je bedasta in nevedna, je nekaj strašnega, a ravno tako strašna je tista, ki vedno govori o največjih pisateljih, umetnikih in drugih imenitnikih, kakor o svojih največjih prijateljih.

Ako zna ženska, ktere pravi namen je, da postane žena in mati, pisati pismo brez pogrška, ako vé, kje stojé glavna mesta našega cesarstva, ako pozna vsaj po imenu najimenitnejše in najbolj znane pisatelje in umetnike evropske, je po mojem mnenju učena dovolj. Izmed jezikov naj bi dobro poznala poleg svojega materinskega, ako mogoče, tudi eden svetovui jezik, na pr. v Avstriji veljavni nemški jezik. Francoščino, angleščino prepuščajmo